

Afganistanda Yapılan Bir Türkoloji Alan Araştırması: Gözlem ve Deneyimler¹

Survey of a Turkology Field in Afghanistan: Observation and Experiences

Savaş ŞAHİN²

Geliş Tarihi: 10.05.2018 / **Düzenleme Tarihi:** 11.10.2018 / **Kabul Tarihi:** 13.10.2018

Özet

Türkoloji alanında yapılan alan araştırmaları çok kıymetlidir. Bu çalışmalardan Türk kültürüne ait somut veya somut olmayan birçok malzeme derlenir ve yüzyıllar sonra yapılacak olan çalışmalara bile kaynaklık eder. Bu çalışmalar, Türk kültürüne ait olan malzemelerin belgelendirilmesini sağlar. Elbette gelişmiş ülkelerdeki bu tür çalışmalar, Türkiye'dekilerin aksine geçmişten beri çoğunlukla kolektif bir çalışmayla yürütülmektedir.

Türkiye'de yaşayan Türkologların yurt dışında Türk Lehçeleri ve edebiyatları, halk bilimi alanında çoğunlukla kendi imkânlarıyla yaptığı çalışmalar yetersizdir. Bu çalışmaların yetkin bilim adamlarıyla geniş maddi imkânlarla, geniş bir saha da çok yönlü yapılması verimi artıracaktır.

Afganistan gerek jeopolitik önemi, gerekse de yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından oldukça önemli bir ülke olup aynı zamanda çok dilli ve kültürlü bir yapıya sahiptir. Afganistan; tarihi boyunca birçok Türk devletine ev sahipliği yapmış, günümüzde de büyük bir Türk nüfusunu barındıran bir devlettir. Bu çalışmada 2013, 2015 ve 2017'de Afganistan'da Türkoloji ile ilgili yaptığım alan araştırmalarında yaşadığım tecrübeler ve gözlemler aktarılacaktır. Bir alan araştırmasında nelere dikkat edilmeli, ön çalışmalar neler olmalı, bu çalışmalardan elde edilen malzemeler nasıl değerlendirilmeli vb. konularda tecrübe paylaşımı yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkoloji, Saha çalışması için öneriler, Türkoloji araştırmaları, Afganistan

Abstract

As in languages philological studies field researches in Turkology are also very valuable. From these works, many tangible or intangible materials belonging to the Turkish culture are collected and these materials become resource of future studies even after centuries. These studies ensure that the materials belonging to the Turkish culture are documented. Of course, such studies in developed countries, unlike those in Turkey have been conducted mostly with a collective work since the beginning.

Turkish dialects and literature abroad and those living Turkologist in Turkey in the field of folklore is often insufficient for his work with their own resources. These studies will be made with proficient scientists and with wide financial means, and a wide field will be increased in versatility.

Afghanistan is an important country in terms of both geopolitical importance and surface and underground sources also has a multilingual and multicultural structure. Afghanistan, has hosted many Turkish state throughout its history, today Afghanistan is a state that hosts a large Turkish population. In Afghanistan, after the Uzbeks, which has the largest population Turkish tribe is Turkmen. In this study, I will share my experiences and observations that I have experienced in field researches on Turkology in Afghanistan in 2013, 2015 and 2017. I will share my experience in these matters what should be considered in a field research, how to make preliminary studies, how to evaluate the results obtained from the studies etc.

Key Words: Turkology, Suggestion about fieldwork, Turkology research, Afghanistan

Giriş

Türkoloji genel olarak Türk dilini, edebiyatını, kültürünü inceleyen bilim dalı kısaca Türklük bilimi olarak tanımlanmıştır. Türkoloji çalışmaları yapan bilim adamları ve araştırmacılarına ise Türkolog denilmektedir. Türkoloji elbette sanat tarihi, tarih, güzel sanatlar, folklor, etnoğrafya vb. bilim dalları ile yakından ilgilidir. Türkiye'deki Türkoloji çalışmaları dil ve edebiyatla sınırlandırılmış gibidir. Türkoloji çalışmalarını yalnızca dil ve edebiyatla sınırlandırmak, Türk diline ve kültürüne temel teşkil eden unsurları göz ardı etmek Türkoloji ile ilgili sağlıklı sonuç almamızı engeller.

Türkoloji alanında yapılan ilk çalışma ve yayınlar, bilindiği üzere Avrupa ülkelerinde ve Rusya'da görülmeye başlamıştır. Türk dilleri ve kültürleri hakkındaki ilk bilgileri, Türkler arasında Hıristiyanlık propagandası yapan misyonerler vermiştir. Son

¹ Bu makale 19-20 Ekim 2017 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nde düzenlenen Uluslararası Türkmençe Araştırmaları Çalıştayı'nda sunulmuş olan bildirinin genişletilerek düzenlenmiş şeklidir.

² Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Antalya, Türkiye.

E-posta: savasss154@gmail.com

yıllarda ise ülkemizde çeşitli kurumların destekleri ile bu araştırma faaliyetleri hız kazanmaya başlamıştır. Batı ülkeleri hem kendi kültürlerini hem de, başta etkileşim içerisinde olduğu kültürler olmak üzere, diğer kültürleri araştırmak için 17. yüzyıldan itibaren araştırma merkezleri kurmaya başlamışlardır. Türkoloji'nin gelişmesinde ve Türkiye'de Türk kültürünü araştırma merkezlerinin kurulmasında da gelişmiş Batı ülkelerinin Türk kültürü üzerine yaptıkları araştırmalar etkili olmuştur. Türkler ve Türk kültürü üzerine 16.yüzyıldan itibaren özellikle Avrupa ülkeleri ve Rusya'daki çalışmalar Türkoloji'nin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Bundan dolayı İnalçık, Türkoloji'nin, Türk filolojisinin kurucularının oryantalistler olduğunu belirtir (İnalçık, 2002:28). Wilhem Thomsen, Türk lehçeleri lügatini yazan W. Radloff, Orta Asya Türk kavimleri üzerinde en yetkili eserleri yazan V. Barthold oryantalist okulundan yetişmiş batılı bilim adamlarıdır (Gelekçi, 2006:21).

Bir derviş kılığına bürünerek Osmanlı pasaportuyla Orta Asya'yı dolaşan, kimilerine göre bir casus, kimilerine göre ise büyük bir Türk dostu olan Vambery 1863'te Tahran'dan başladığı gezisini, Hive, Buhara, Semerkand, Herat şehirlerine giderek devam ettirmiştir. Vambery topladığı bilgi, belge ve ders notlarını Türkçü aydınlara göndermiştir. Macarca olarak ama Arap harfleriyle tuttuğu notları Bir Sahte Derviş'in Orta Asya Gezisi ismiyle kitaplaştırmıştır (Vambery, 1993:7-16). Bugün de alan araştırmalarının önemini iyi kavrayan Türkologlar özellikle ağız araştırmacıları, çalışmalarının daha sağlıklı ve nitelikli olması için bizzat alanda çalışma yapmayı yeğlemektedir.

Bu çalışmada, Afganistan'da Türkoloji alanında yaptığım deneyimler ve gözlemler anlatılacaktır. Alan araştırması öncesinde ve alan araştırması sırasında nelere dikkat edilmesi, çalışmaya başlamadan önce nasıl bir planlama yapılması gerektiği gibi konularda tavsiyelere de yer verilecektir. Bu çalışmanın amacı yurtdışında alan araştırması yapacak olan araştırmacılarla tecrübelerimizi paylaşarak onlara rehberlik yapmaktır.

1. Alan Araştırması Yapılacak Bölgeye Gidilmeden Önce Yapılması Gerekenler

Alan araştırmaları; anket yapma, planlanmış veya gayri resmi mülakat, alan deneyi ve katılımcı gözlem olarak bilinir (Wood, 2007:124). Alan araştırması, öncelikle sistemli ve düzenli bir planlama süreci gerektirir. Araştırmacı; sahada yapacağı çalışmaları önce her yönüyle planlamalı, sağlık, güvenlik gibi olası riskleri hesap etmeli, yasal tüm izinleri almalı, araştırma süresince planlanan çalışmanın dışına çıkmamalıdır.

Ülkemizde ve dünyada resmî ya da özel teşebbüsler, demekler, sivil toplum kuruluşları (Tübitak, Yök, Yunus Emre Enstitüsü, üniversiteler, Yurt Dışı ve Akraba Türkler Topluluğu Başkanlığı vb. kurumlar) alan araştırmalarını, bilimsel çalışmalarını maddi olarak desteklemektedir. Ülkemizde özellikle üniversitelerin Türk dili ve kültürü alanında alan araştırmalarını destekleme konusunda oldukça yetersiz olduğu, üniversitelerin bilimsel araştırma projelerindeki maddi kaynakların daha çok yurt içindeki araştırmalar için kullanıldığı görülmektedir.

Alan araştırmalarının bilime katkıları şüphesiz önemlidir. Birebir gözleme dayanan bu araştırmalara yurt dışındaki üniversiteler büyük bütçeler ayırmaktadır. Yurt dışındaki bazı üniversiteler alan araştırması yapmadan önce gerekli olan prosedürleri bir zamana yayarak araştırmacının saha çalışması yapmadan önce ne yapması gerektiğini listelemişlerdir. (http://www.fieldoffice.ualberta.ca/en/~media/fieldoffice/Documents/FieldResearch_International_Time-Table_Final.pdf)

Kimi üniversiteler, saha araştırmacıları için güvenlik rehberleri hazırlamışlar ve araştırmacıları bu kurallara uymalarını istemişlerdir. Bu rehberde takım liderinin, araştırmacıların sorumlulukları belirlenmiştir (<http://www.ehs.ucf.edu/biosafety/FieldResearchSafety>).

Tecrübelerimize dayanarak, alan çalışması yapılacak olan bölgeye varılmadan önce şu hususların yerine getirilmesi araştırmacının sağlığı, can güvenliği ve verimli çalışabilmesi açısından elzem olduğu düşünülmektedir:

-Alan çalışması yapılacak bölgede virüs, bakteri, parazit gibi hastalık yapıcı mikroplar konusunda dikkatli olmalı, mümkünse hastalıklardan korunmak için çalışmaya yapılacak bölgeye gitmeden Sağlık Bakanlığına danışarak aşı olunmalıdır.

-Önceden gezilip görülecek yerlerin bir planlaması yapılmalıdır. Kimi yerlerin güvensiz olması (hırsızlık, adam kaçıma vb.) araştırmacıyı sıkıntıya sokacaktır.

-Araştırma yapılan alana uygun kıyafet ve ekipmanlar seçilmeli, yöreye uygun kıyafetler önceden temin edilmelidir.

- Bölgeye intikal etmeden evvelsahada kullanılacak cep telefonu numaraları yakınlarınıza, başkonsolosluk, elçilik vb. kurumlara verilmelidir.

- Bölgedeki faaliyet planınızın bir kopyasını çalıştığınız kuruma, ilgili dış temsilciliklere ve gezdiğiniz bölgedeki emniyet güçlerine vermelisiniz.

- Acil tıbbi veya güvenlikle ilgili yardım gerektiren durumlarda nereye başvuracağınızı bilmelisiniz. Örneğin, bölgedeki acil yardım numaralarını, hastanelerin, karakolların telefonlarını bilmeniz gerekir.

- Çalışma yapacağınız bölgenin tarihini, coğrafyasını, siyasetini, yönetim şeklini, genel olarak hukuk kurallarını bilmelisiniz. Araştırma yapılan coğrafya sosyolojik açıdan da incelenmelidir. Örneğin, Afganistan gibi bir yerde bir izin almadan erkeğin kadınlarla veya kız çocuklarıyla konuşması, mülakat yapması oldukça risklidir.

- Eğer bölgede resmî olarak görevlendirilmişseniz izin belgenizi, pasaportunuzu mutlaka yanınızda bulundurmalısınız.

- Arazide, arazi koşullarına uygun ve güvenilir taşıtlarla gezilmelidir.

- Acil ve riskli durumlar için önceden plan (hırsızlık, hastalık, kazalara karşı) yapılmalıdır. Acil bir durumda nereye nasıl başvurulacağı, kimden yardım istenebileceği bilinmelidir.

- Yurt dışına çıkmadan önce mutlaka sağlık sigortası yaptırılmalıdır.

-Fiziksel ve çevresel felaketler önceden hesaplanmalıdır. Örneğin Afganistan'da araştırma yapan bir araştırmacının kum fırtınası, deprem veya terör saldırısıyla karşılaşma olasılığı yüksektir.

-Alan araştırmasına çıkılmadan önce öncelikle teknik ekipmanlarınızın, elektronik cihazlarınızın hazır olması gerekir. Türkoloji alanında araştırma yapan bir Türkolog'un yanında iyi bir ses kayıt cihazı, bir fotoğraf makinesi ve bir kameranın mutlaka bulunması gerekir.

2. Afganistan'a Gezi Sürecinin Planlanması ve Alan Araştırmaları Sırasındaki Gözlemlerim

Afganistan'a ilk kez 2013'te Ağustosunda Prof. Dr. Sema Barutçu Özönder ve Doç. Dr. Seyit Ernazarov'un tavsiyesi üzerine ağız araştırmaları yapmak üzere gittim. İlk seyahatimde bölgede yaklaşık yirmi gün kaldım. Alan çalışması yapmadan önce, tecrübesiz olduğum için Türk dünyasını iyi tanıyan Türkologlardan tavsiyeler aldım.

Özellikle sosyal medya hesaplarından bulduğum Afgan dernekleri vasıtasıyla Türkiye'de eğitim gören veya görmüş birkaç öğrenciye ulaştım. Bir seyahat planlaması yaparak önce Kabil'e ardından Mezar-ı Şerif'e gittim. Mezar-ı Şerif havaalanına indiğimde 50 dereceyi geçen bir çöl sıcaklığıyla karşılaştım. Kaldığım misafirhanede teknik bir arıza nedeniyle maalesef su yoktu. Çalışmalarına başlamadan önce bölgedeki Afgan yetkililere ülkeye hangi maksatla geldiğimi bildirdim.

Yanıma verilen on civarında polis ve iki polis arabasıyla Mezar-ı Şerif ve Belh'e yakın Türkmen ve Özbeklerin yaşadıkları bölgelere geziler yaptım. Bu geziler günlük yaklaşık iki üç saat kadar sürüyordu. Saat beşi geçtiği zaman yanımdaki polisler tedirgin oluyordu ve hava karamadan misafirhaneye dönmek zorunda kalıyorduk. Herhangibir köye girdiğimizde Taliban'ın bana veya askerlere saldırılacağından endişe ediliyordu. Özellikle dönüş yollarında oldukça tedirgin oluyordum. Polislerin bana bir şey olmaması için araçta aralarına alması, can güvenliğim konusunda çok hassas davranmaları da bana güven veriyordu.

Bir bölgeye gidilmeden önce bölgeyle ilgili istihbarat alınıyordu. Nüfusunun tamamına yakını Türkmen olan Akça kasabasını mutlaka görmem gerektiği tavsiye edildi. Bana emniyet açısından en güvenilir yerlerden birinin Akça olduğu söylenmişti. Akça'ya planladığımız gezi bize verilecek arabanın şoförünün işinin çıkması nedeniyle ertelenmişti. Ne yazık ki o gün de Akça'da bir terör saldırısı olmuş, biz de olası bir patlamadan kurtulmuş olduk. Polis veya askerle gezmemin tehlikeli olduğunun farkına varduktan sonra yerel bir kıyafet giyerek ve sivil araçlarla rehberlerimle gezmeye başladım. Sivil araçlarla önceden kimseye haber vermeden kuzeydeki Türk köylerini gezmeye başlamıştık. Bizim için en büyük tehlike, dağlardan veya yol kenarından yapılacak silahlı bir saldırı ya da Taliban çevirmesiyle karşılaşmaktı. Nitekim Belh'den dönerken biz geçtikten yarım saat sonra yol kenarından rastgele açılan bir ateş sonucu bir Afgan öldürülmüştü.

2015'te yaptığım gezilerde daha tecrübeliydim. Örneğin Herat'ın bir köyüne yaptığımız gezi öncesi Afgan emniyetinden sivil polis görevlendirmesini rica etmiştik. Yine Herat'ın bir köyüne yaptığımız bir geziye mavi bir araçla yola çıkıp bir evin avlusunda gri renkli bir araca binip bizi tanımalarını engellemeye çalışmıştık. Hayatımda ilk kez gördüğüm Afgan çölleriindeki kum fırtınaları büyük korkular yaşamama neden oldu. Alan araştırmaları için çıktığımız yolda herhangi bir saldırıda kendimi nasıl savunacağımı bilmiyordum.

Afganistanla tarihi, siyasi, stratejik ortaklığımız, etnik kardeşliğimiz dolayısıyla, Türkler ülkede çok sevilmektedir. Özellikle, Türkiye'nin verdiği cazip eğitim bursları bölge insanının Türkiye'ye olan ilgisini artırmıştır. Afganistan'da Türk'üm dediğiniz zaman size bütün kapılar açılır. Tartışmasız tüm etnik gruplar Türkiye'nin dostluğu, Türk insanının misafirperverliği ve samimiyetine inanmaktadır.

Afganistan seyahatim esnasında elbette pek çok anım oldu fakat Afganistan Türkmenlerinin büyük şairlerinden biri olan Abdülkerim Behmenle ilk görüşmemiz hafızamdan ömür boyu silinmeyecektir. Türkmen ve Özbek yazar ve şairler benim Türkiye'den gelmemi haber almışlar ve bir toplantıda benimle tanışmak istemişlerdi. O toplantıdan sonra Üstad Abdülkerim Behmen beni evine davet etmişti. Davete icabet ederek Behmen'i ertesi gün evinde ziyaret etmiştik. Behmen Türk tarihiyle, Türkmen edebiyatı ve folkloruyla ilgili önemli çalışmalar yapmış önemli bir şahsiyettir. Afganistandaki Türklerin birliğini, barışı savunan Behmen, tanıştığımız gün bana en büyük hayalinden birinin Türkiye'den birinin gelerek kendi çalışmalarını ölmeden önce görmesi olduğunu söyledi. Ardından Atatürk'e yazdığı şiirleri ardı ardına okumaya başladı. Tüylerim diken diken olmuştu. Tarif edemeyeceğim duygular yaşamıştım. Behmenle görüştüğümüzden iki gün sonra Behmen vefat etti.

Çalışma yaptığım bölgeler kozmopolit, çok kültürlü, ekonomik olarak zayıf, siyasi yapı olarak karışık bir yapıdaydı. Afganistan'a gitmeden önce ülkenin siyasi yapısı hakkında yapılan bazı araştırmaları okudum. Daha sonra ülkede uzun süre gazetecilik yapmış birinin siyasi yapı hakkındaki görüşlerini sorup, tavsiyelerini dinledim. Kozmopolit, savaşın ve felaketlerin insanları ezdiği, göçlerin yıkıma yol açtığı bu ülkede oldukça dikkatli davranmam gerektiğini biliyordum. İnsanlar oldukça duygusal ve çekingendi. Ülke ve ülke insanının karakteri, yaşam tarzı gibi konularda asla yorum yapmadım, mülakat yaptığım veya tanıştığım insanlarla siyasi meseleler konusunda tartışmalara girmedim. Afganistan'ın siyasi, ekonomik vb. sorunlarını onları ilgilendirdiğini, benim başka bir ülkenin vatandaşı olduğumu, ülkelerinin iç işleri hakkında yorum yapmaya hakkımın olmadığını söyledim. Hiçbir zaman ülkedeki sosyal, ekonomik vb. durumları eleştirmeyip, orada bir misafir olduğumu göz önünde bulundurarak insanlara ülkenin eksiklerinden ziyade ülkenin ve ülke insanlarını iyi taraflarını konuşmaya çalıştım.

Afganistan'da bulunduğum sırada belki de en faydalı çalışmalarımın birini Herat'ta yaptım. Herat, tarihte Türk kültürünün önemli merkezlerinden birdir. Herat'ta Ali Şir Nevai ve Hüseyin Baykara'nın mezarları yan yanadır. Herat ziyaretimiz esnasında Hüseyin Baykara'nın mezarının son derece bakımsız, etrafının kısmen korunaksız olduğunu tespit ettik. Durumu hemen Tika'ya rapor ettik. Tika yetkilileri tarafından raporun olumlu değerlendirildiği, mezarın en kısa sürede yaptırılacağı sözünü aldık.

3. Afganistan'da Ağız Çalışmalarıyla İlgili Tespit ve Öneriler

Ağızların yok olacağı endişesi ağız çalışmalarının yapılmasını gerekçelendirmede en sık ileri sürülen görüştür. Bir ağızın yok olmasıyla birlikte o ağızla üretilmiş bilgi de büyük oranda yok olur (Demir, 2009:3-6). Sözlü aktarılan ve yok olma tehlikesi altındaki bilgi ve kültürün kayıt altına alınması, ağızların dil incelemeleri açısından vazgeçilmez oluşları, kültürel öge olarak taşıdıkları önem açısından ele alınmaya çalışılmıştır (Demir, 2012:3). Bizim de Afganistan'da öncelikle bulunma amacımız yok olma tehlikesi altındaki ya da Fars, Peştun dillerinin tesiri altındaki Türk dillerini kayıt altına almaktır. Ağız çalışmalarının bizzat bölgeye gidilerek bölgenin etnik yapısı, sosyolojik durumu, kaynak kişilerin güvenilirliği, kaynak kişinin bölgede ne zamandır yaşadığı vb. durumların analizi yapılarak bir alan çalışması yapılmalıdır. Oysa kimi araştırmacıların amatör kayıt cihazlarıyla başkalarına yaptırdıkları çalışmalar özellikle Afganistan için son derece sağlıksızdır.

Araştırma yapmadan önce sahada hangi konuda (sözlük çalışması, somut olmayan kültür mirasını tespit etme, dil bilimi, ağız çalışması vb.) çalışılacağı belirlenmelidir. Mülakatta sorulacak sorular seçilen çalışma alanına göre hazırlanmalıdır. Afganistan'da kaynak kişiye soracağınız soruları da o bölgenin kültürüne uygun olarak seçmelisiniz. Afganistan tarih boyunca sürekli göç almış bir bölgedir. Türkmenler veya Özbekler karışık olarak yaşadığı gibi bir arada yaşadığı bölgeler de mevcuttur. Aynı köyde bile birbirlerinin dillerini iyi konuşan insanlar bulunmaktadır. Yani, bir Özbek Türkmenceyi çok iyi konuşabildiği gibi bir Özbek de Türkmenceyi çok iyi konuşabilmektedir. Afganistan'da bir topluluk içerisinde Özbeklerin yaşadığı bir köyde Özbek Türkçesi konuşan bir köylü tüm sorulara Özbekçe cevap verdikten sonra şüphelenip aslen Özbek mi olduğunu sorduğumda köylü Tatar olduğunu söylemişti. Özbekler arasında Tatar, Kıpçak, Kazak vb. Türk gruplarının yaşadığı zamanla kimliğini yitirdiği veya zorunlu olarak sakladığı unutulmamalıdır. Bölgede özellikle Özbeklerin Tacikle ya da Peştunlarla evlilik yapması dolayısıyla ve evliliğin etkisiyle dilde ağızlarda değişimin olduğuna ve bu tür kaynak kişilere de dikkat edilmesi gerekir.

Ağız araştırmalarında derleyicinin ağız malzemesi derleyeceği bölgeyle ilgili bilgilere ve asgarî Türkoloji bilgisine sahip olması hususu oldukça önemlidir. Kaynak kişilerin tespit edilmesi, ağız özelliklerini yitirmemiş kaynak kişileri bulabilmek, ağız özelliklerini nispeten daha iyi korumuş yerleşim birimlerini bulabilmek önemlidir (Akar, 2006:47-49).

Bugün Afganistan'da Türkmen, Özbek, Kazak, Kırgız, Tatar, Halaç, Kızılbaşlar gibi birçok Türk soylu kavim yaşamaktadır. Bir köyün içerisinde Özbek Türkçesini ana dili gibi konuşan Türkmen'e veya Özbek Türkçesini ana dili gibi iyi konuşan bir Özbek'e rastlamanız mümkündür. Özbekler içerisinde aslen Tatar ya da Kazak olan daha sonra kimliklerini kaybederek Özbekleşmiş olan insanlara da rastlamak mümkündür. Bu yapıdaki bazı insanların Tatar ya da Kazak olduklarını gizlediklerini tespit ettim. Bazı Kıpçak asıllı Özbek köylülerinin, aslı Kıpçak olmasına rağmen nüfusun yoğunluğu Karluk olan Özbekler içerisinde orijinal ağız özelliklerinin kaybettiklerini tespit ettim. Afganistan'da Özbek ve Türkmen kavimlerinin boyları arasında dil açısından bazı ses ve şekil özellikleri bakımından farklılıklar vardır. Örneğin Ersarılar içerisinde uzun zamandır yaşayan bir Alili Türkmenin ağız özelliklerini tespit edebileniz oldukça zordur. Özellikle Afganistan'ın kuzeyinde bir Türkmen ağız çalışılıyorsa örneğin Akça gibinüfusun tamamına yakını Türkmen olan, dil ve kültür değişimi konusunda oldukça muhafazakâr olan bölgeler seçilmelidir.

Kültür ve dil malzemeleri derlenirken mülakat yapmadan önce sorular mutlaka önceden planlanmalıdır. Sorular, o bölgenin politik, ekonomik, kültürel ve tarihsel yapısına uygun olmalıdır. Örneğin bir Ersarı Türkmeni'ne Ersarı Baba kim dediğinizde o Türkmeni saatlerce konuşturabilirsiniz. Afganistan'da yaptığım mülakatlarda gündelik hayatınız hakkında bilgi verebilir misiniz ya da başınızdan geçen bir hatıranızı anlatabilir misiniz dediğimde konu daha çok savaş ve Taliban'a gelmekteydi. Bölgede eskiden mücahit olan ya da Taliban'a sempati duyan bazı insanlar yaşamaktadır. Çalışmalarım sırasında, Türkmenlerin ve Özbeklerindil ve kültürlerini yaşatma konusunda oldukça muhafazakâr olduklarını gördüm. Türkmenler arasında "Yedi arkanı bilmek farzdır." diye bir söz vardır. Afganistan Türkmenleri özellikle kadim tarihlerini ve kültürlerini çok iyi bilirler.

Afganistan gibi çok kültürlü bir yapıya sahip bir ülkede araştırma yapıyorsanız dilciden, edebiyatçıya, tarihçiden, sosyoloğa nitelikli bir ekibinizin olması gerekir. Ağızların belgelenmesiyle dil incelemeleri yanında sosyoloji, tarih, folklor, edebiyat, psikoloji, iktisat, geleneksel tıp, ziraat, veterinerlik gibi farklı bilim dallarının yararlanabileceği zengin bir malzeme kayıt altına alınmış olur (Demir, 2008:6-7).Afganistan çok farklı etnik gruplara ev sahipliği yapan bir ülke olduğu için ülkede yaşayan Türk kavimlerinin bölgeye geliş tarihleri, nüfusları, ne kadarının asimile olduğu vb. konularda bilgimiz kısıtlıydı. Örneğin Seripul'da yaptığım derlemelerde Seripul Özbek ağızlarını tespit ederken kimi kaynak kişilerin Karluk, kimilerinin Kıpçak kökenli olduklarını sonradan tespit ettim. Oturumdar ve vatani Türkmen tabiri hiçbir akademik çalışmada yer almamakla birlikte bu tabirler bölgede yaşayan Türkmenlerin kendilerini sınıflandırmada kullandıkları bir tabirdi. Bunun gibi birçok tarihi bilgiyi birebir derleme yaparken tespit ettim.

Türk soylularla yapılan mülakatlarda mülakat öncesinde kaynak kişinin hangi boya mensup olduğu önceden sorulmalıdır. Kaynak kişi bir Türkmen ise önceden Teke mi, Yomut mu, Ersarı mı olduğu önceden öğrenilmelidir. Kaynak kişinin uzun yıllar o bölgede yaşamış olması özellikle ağız özelliklerini tespit etmede oldukça önemlidir. Özellikle Afganistan'da ekonomik, savaş, baskı vb. sebeplerle çok fazla göçaldığı veya verdiği için nüfus bakımından heterojen bir yapı vardır.

Afganistan Haritası

Sonuç

Bugün dünyanın birçok yerinde gerek bireysel gerekse kurumsal olarak bilimsel çalışmalar yapan araştırmacılar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerin bu araştırmaları maddi olarak desteklemekte, araştırmacıları ya da araştırma ekiplerini profesyonel metotlarla bölgeye göndermektedir. Örneğin, Berkley ve benzeri üniversitelerin yaptığı gibi araştırma yapılacak olan bölgeyle ilgili tüm tehlikeler konusunda araştırmacı bir formla bilgilendirmiştir. Bu metot ülkemizde de uygulanabilir.

Bilimsel amaçla ilk kez bulunduğunuz bir bölgede araştırma yapmanın elbette büyük zorlukları vardır. Çalışmaya yapacağınız bölgeye gidilmeden önce mutlaka sağlık ve emniyet tedbirleri alınmalıdır. Her şeyden önce kişinin can güvenliği ve sağlığı geldiği unutulmamalıdır.

Alan araştırmalarının her biri alanında uzman bir ekiple yapılması toplanan malzemenin sağlıklı değerlendirilmesi ve bilimsel alana sağlıklı katkısı önemlidir. Bir dilci dil malzemesini, bir halk bilimci folklor malzemelerini derlemelidir. Derlenen malzemeler mutlaka alanın uzmanı insanlardan yardım alınarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- AKAR, A. (2006). Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları, *Turkish Studies* 1(2), 41-53.
- DEMİR, N. (2012). Türkçe Ağız Araştırmalarında Bazı Yöntem Sorunları, *Diyalektolog*, 4, S.1-8.
- _____ (2009). Ağız Dokümantasyonu Niçin Gereklidir? *Türkiye Türkçesi Ağızları Çalıştayı Bildirileri*, 25-30 Mart 2008, (ss.183-192), Ankara: TDK Yayınları.
- EREN, H. (1998). *Türklük Bilimi Sözlüğü*, I. Yabancı Türkologlar, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 705, Ankara, ISBN: 975-16-1033-8.
- GELEKÇİ, C.(2006). Türk Diyalektolojisinin Araştırılmasına Dair Birkaç Söz: Bakış ve Hedefler, *I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, (ss.31-44), 25-26 Mayıs 2006, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Yayınları.
- WOOD, E. J. (2007). The Oxford Handbook of Comparative Politics, Chapter 5, (Ed. Carles Boix, Susan C. Stokes) New York: Oxford University Press.
- VAMBERY, A. (1993). *Bir Sahte Derviş'in Orta Asya Gezisi*, (Haz. N. Ahmet Özalp), 1. Bas., İstanbul:Orhan Ofset.

Elektronik Adresten Yaralanılan Kaynak

URL:http://www.fieldoffice.ualberta.ca/en/~media/fieldoffice/Documents/FieldResearch_International_Time-Table_Final.pdf

URL: <http://www.ehs.ucf.edu/biosafety/FieldResearchSafety>

Summary

Afghanistan is an important country in terms of both geopolitical importance and surface and underground sources also has a multilingual and multicultural structure. Afghanistan, has hosted many Turkish state throughout its history, today Afghanistan is a state that hosts a large Turkish population. In Afghanistan, after the Uzbeks, which has the largest population the second Turkish tribe is Turkmen. The settlement of Turkmens in Afghanistan started with Gaznevids and Seljuks, then continued into the large influx after 1900. People belonging to the Ersari tribe of Turkmenistan live in the North of Afghanistan. Ersaris have the biggest population of all Afghanistan Turkmens. Together accounting for 3.8 million people or about 12 per cent of the total Afghan population both Uzbeks and Turkmen live in the northern part of Afghanistan. Afghanistan's population is around 35 million people according to general data. As you would expect, there is a diverse range of ethnic groups within the country. Of the 31 million or so Afghan residents, 42% are Pashtun, 27% Tajik, 9% Hazara, 9% Uzbek, 4% Aimak, 3% Turkmen, 2% Baloch and 4% fall into an unspecified "other" group. Field research is a methodological approach to observe behaviour under natural conditions. Field research is traditionally contrasted to research conducted in laboratories or academic settings, or to research exclusively relying on existing, or secondary, data. Field research is often necessary to fill an information void related to the problem to be investigated. Even in cases where there is a perfect set of available data to answer a research question, researchers opt to conduct complementary field research. Field research is really a variety of data collection strategies: observation, interviewing, surveys, focus groups. Fieldwork allows the researcher to examine political and policy processes as they occur, giving a complementary perspective to historical or diachronic analyses. This paper addresses the appropriate unit of analysis in field research. Various measures must be taken before a field study is conducted in a region. this study will also discuss the preliminaries that should be taken before the field study begins. it is explained what should be taken into consideration when dialect work is done. Studies in turkology related fields, posters, culture, international relations, economics, technology, in short, topical culture should also be well known. In the 11th century, the lakes belonging to Mongolia and China from the north of the Black Sea were Mahmud Kashgar, who traveled like a Turkish traveler. In this study, the experiences and observations I made during field researches in the field of Turkology in Afghanistan will be explained. Suggestions will be given before the field survey and during the field survey, such as what to look out for, what kind of planning should be done before starting work. The aim of this study is to provide guidance by sharing our experiences with researchers who will conduct field research abroad. . In this study, experiences and observations that I have experienced in field researches on Turkology in Afghanistan in 2013, 2015 and 2017 will be transferred. What should be considered in a field research, preliminary studies should be what, how to evaluate the materials obtained from these studies, and so on experiences will be shared.
